

Paerewa Paetae

Aronga	Tikanga ā-iwi 1.7		
Ingoa	Te whakaatu māramatanga ki tā te Māori tikanga mō te pupuri me te tuku mātauranga		
Kaupae	1	Whiwhinga	5
		Aromatawai	Ā-roto
Marau akoranga	Te Marautanga o Aotearoa		
Kokonga akoranga	Tikanga ā-lwi		
Mana rēhita	Kua rēhitatia	Te rā i mana ai	12 Hakihea 2013
Te rā e arotakengia ai	31 Hakihea 2019	Te rā i puta ai	12 Hakihea 2013

Te Hononga ki te Marautanga

I ahu mai tēnei paerewa paetae i te Taumata 6 o *Te Marautanga o Aotearoa*, i whakaputaina e Te Pou Taki Kōrero i te tau 2008.

Whāinga Paetae

Tikanga ā-lwi

- 6.1 *Ko te mahi takitahi, ā-rōpū, ā-pūtahitanga rānei, ki te whakatairanga i te tōkeke pāpori me ngā motika tangata.*
- 6.2 *Ko te urutau me te rerekē haere o ngā ahurea, me ngā putanga iho o ēnei mō te porihanga.*

Hītori

- 6.1 *Ko ngā pūtaketa me ngā otinga o ngā tūāhua o mua i waihanga i te āhua noho a te iwi o Aotearoa.*
- 6.2 *He rerekē te titiro a te tangata ki ngā tūāhua o mua e whai tikanga ana ki Aotearoa.*

Matawhenua

- 6.1 *He motuhake tonu ngā āhuetanga o te taiao tūturu me te taiao ahurea, ā, ka waihangatia ēnei e ngā tukanga whakaauaha tauira mokowā.*
- 6.2 *He maha ngā ara pāhekoheko rerekē a te tangata ki tōna taiao.*

E hono ana ki te Papa Whakaako mō Tikanga ā-lwi kei te pae ipurangi nei:

<http://tmoa.tki.org.nz/Te-Marautanga-o-Aotearoa/Taumata-Matauranga-a-Motu-Ka-Taea>.

Te Hononga ki ngā Tikanga Aromatawai

Kei tēnei pae ipurangi ngā Tikanga Aromatawai e hāngai ana ki tēnei paerewa paetae:

<http://tmoa.tki.org.nz/Te-Marautanga-o-Aotearoa/Taumata-Matauranga-a-Motu-Ka-Taea>.

Paerewa Paetae

<p>Paetae Te whakaatu māramatanga ki tā te Māori tikanga mō te pupuri me te tuku mātauranga.</p>	<p>Hei tohu i te paetae:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ka tautohu i: <ul style="list-style-type: none"> – ngā ariā matua e ārahi ana i te pupuri me te tuku mātauranga a te Māori – ngā tikanga, te kawa rānei, e pā ana ki aua ariā – ngā tukanga mahi tahi me te take e pēnā ai.
<p>Kaiaka He kaiaka te whakaatu māramatanga ki tā te Māori tikanga mō te pupuri me te tuku mātauranga.</p>	<p>Hei tohu i te kaiaka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ka whakaahua i: <ul style="list-style-type: none"> – ngā hononga o ngā ariā matua – ngā tikanga, te kawa rānei, e pā ana ki aua ariā – ngā tukanga mahi tahi a tēnā whānau ki tēnā whānau, a tēnā hapū ki tēnā hapū me te take e pēnā ai.
<p>Kairangi He kairangi te whakaatu māramatanga ki tā te Māori tikanga mō te pupuri me te tuku mātauranga.</p>	<p>Hei tohu i te kairangi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ka whakamārama: <ul style="list-style-type: none"> – he aha i whaitake ai ngā tikanga, te kawa rānei, e pā ana ki ngā ariā matua – i ngā tukanga mahi tahi a tēnā iwi ki tēnā iwi me te take e pēnā ai.

Kōrero Āpiti

E whai ake nei ko te whakamāramatanga o ngā kupu whaitake, kīanga rānei:

ngā ariā matua	<p>Koia nei ētahi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • te wānanga kaupapa • whakapapa • te haerenga mai o ngā waka i Hawaiki • te tārai waka • tapu/noa • mana • te kōrero ā-waha: karanga, pepeha, mihi, whaikōrero, whakataukī/whakatauākī, waiata, tauparapara, mōteatea, pūrākau, pakiwaitara • ngā mahi a te rēhia, a Tānerore: mau rākau, poi • ngā mahi toi: whakairo, kōwhaiwhai, tukutuku, tā moko • ngā mahi a te whare pora: raranga, tāniko, mahi kākahu.
ngā tikanga	<p>Ngā tikanga me ngā ritenga kei te kawea e ngāi Māori i ia ra, i ia rā. Hei whakaata ēnei i ngā whakaaro tuku iho, ā, koia anō hei ārahi i ngā whanonga tika i roto i te ao Māori. Ka rerekē pea te āhua o ngā tikanga me ngā ritenga i tēnā rohe, i tēnā iwi rānei.</p>

te kawa	Ngā tikanga pūmau, tapu hoki hei whakahaere i tētahi āhuatanga o te ao Māori (<i>Te Pātaka Kupu</i>).
---------	---

Tātari Kounga

- 1 Me mātua whakamana ngā Kaituku Akoranga me ngā Whakahaere Whakangungu Ahumahi e te Mana Tohu Mātauranga o Aotearoa ka rēhita ai i ngā hua ka puta mai i ngā aromatawai ki ngā paerewa paetae.
- 2 Ko ngā Kaituku Akoranga me ngā Whakahaere Whakangungu Ahumahi kua mana, ā, e aromatawai ana i ā rātou hōtaka ki ngā paerewa paetae, me uru rātou ki ngā pūnaha whakarite e tika ana mō aua paerewa paetae.

Ko te tohutoro ki te Mahere Whakamana, Whakaōritenga hoki 0233